

Pojmovost / Definice / Předmět zkoumání

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[2000](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[2000](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 10. 7. 2000
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 10. 7. 2000

Pojmovost / Definice / Předmět zkoumání

Pojmovost dovoluje myšlení jeden zcela pozoruhodný postup, jaký je nedosažitelný nepojmovému (tj. předpojmovému nebo mimopojmovému) myšlení, totiž přesně vymezit „předmět“ zkoumání a pak jej všemi dostupnými a legitimními způsoby opravdu zkoumat. Je v tom jistá přesvědčivá logika: máme-li něco zkoumat a nezmýlit se přitom záměnou zvoleného předmětu za něco jiného, bez takového vymezení se nemůžeme obejít. Zcela zřejmé to je v případě zkoumání povahy a vlastností geometrických obrazců. Tam se vůbec nemusíme zabývat otázkou, jak vlastně docházíme k pochopení toho, co to je „trojúhelník“ nebo „kružnice“, a prostě začínáme od toho jednou již (správně) pochopeného výměru. V matematice přece vůbec nezáleží na to, jak dlouho vám řešení trvalo a po jakých zákrutách jsme k němu dospěli, nýbrž na správnosti výsledku a případně eleganci, s jakou ono řešení nakonec předvedeme. Jinak tomu je ovšem v případě, kdy „předmětem“ našeho zkoumání není nějaká naše konstrukce, nýbrž něco skutečně daného, mimo všechny naše „konstrukce“ se fakticky vyskytujícího, takzvaně „reálného“. Pak už nejde o žádnou jednu provždy definitivně formulovanou definici, nýbrž o pouhé více nebo méně trvale sloužící pomůcku, která může a někdy musí být opravována. Tak se tomu má se všemi „definicemi“ v botanice a zoologii, jimž se říká „taxonomické jednotky. Každému botanikovi i zoologovi je jasné, že taxonomická jednotka je naší konstrukcí, sloužící k tomu, abychom – podle momentálního stavu svých vědomostí a znalostí – mohli v konkrétních případech rozhodnout, pod kterou takovou jednotku (ať už druh, rod, čeleď atd. nebo naopak varietu nebo formu) máme daný exemplář (který máme před sebou) zařadit. Zkoumat pak nemůžeme resp. ani nechceme svou definici, nýbrž živé bytosti, které si jsou natolik podobné či blízké, že je můžeme pro svůj cíl či v rámci svého záměru zaměňovat. V takovém případě některé okolnosti toho, jak jsme postupovali při stanovení té které taxonomické jednotky, mají či mohou mít značný význam a nemohou být postaveny prostě stranou jako nedůležité, i když i zde platí, že nejde vposledu o faktický průběh našeho postupu, nýbrž o jeho výsledné ztvárnění např. pro publikaci ve vědeckém časopise.

(Písek, 000710-1.)